

belles arts

2015-2016

MENCIÓ: Arts Plàstiques
Grau en Belles Arts
TÍTOL: Finestres de la memòria
Ventanas de la memoria
Memory Windows

ESTUDIANT: Francisca Pellicer Soler

DIRECTOR/A: Raquel Gemma Puerta Varó

FACULTAT DE BELLES ARTS D'ALTEA
Universitat Miguel Hernández d'Elx

PARAULES CLAU:

Objecte, temps, records, memòria, sentiments.

RESUM:

El projecte es basa en la investigació del concepte de la memòria del record pèl seu paper altament significatiu com a mecanisme cultural per enfortir el sentit d'identitat i pertinença a grups. El resultat d'aquesta proposta d'estudi i experimentació és una sèrie de peces tractades des de diferents tècniques, mitjans i materials: ensamblatge, objecte trobat, motlles i fotografia.

Índex		pàg/s.
1. Proposta i Objectius	4 -	4
2. Referents	5 -	9
3. Justificació de la proposta	10 -	11
4. Procés de Producció	12 -	17
5. Resultats	17 -	24
6. Bibliografia	25 -	25

1. PROPOSTA I OBJECTIUS

La proposta artística se centra en l'estudi de la memòria del record. El propòsit principal de les obres es deixar constància i reflexionar, sobre els interessos emocionals en relació al temps i la rememoració. Aquesta evocació té un paper essencial en la nostra identitat personal, cada element de les peces contitueixen una metàfora poètica on el passat tropessa amb el present, on té màxima importància la imaginació i l'associació d'idees recuperant, en certa mesura el caràcter al·legòric i simbòlic que els objectes poden suscitar.

En aquesta investigació es tracta de desenvolupar el concepte de memòria emocional, la que té la capacitat d'enmagatzemar records a partir de les emocions, la qual va unida a la memòria procedimental i declarativa i és la que ens permeteix conservar la noció de certes rememoracions vinculades a la capacitat dels sentiments. Totes les emocions són vàlides, no existiesen bones o dolentes.

L'evocació del record es materialitza mitjançant els objectes i fotos seleccionats, elements que conformaran les peces que pertanyen a aquest projecte d'investigació. Tota aquesta recollida són producte d'un vetall d'imatges viscudes que tenen una raó de ser en la vida privada.

A més a més, perquè el projecte siga més proper a l'expectador s'han utilitzat objectes quotidians, que puga tothom posseir i poden rememorar els seus propis records i emocions a través de les imatges de les peces.

- Construir espais per mostrar una nova visió de veracitat, autoría i propietat del record.
- Investigar sobre diferents recursos plàstics per re-definir els espais.
- Comunicar el valor de la imatge dels objectes com una característica física valuosa.
- Provocar la memòria del record subjectiu de moments i situacions viscudes per les persones.
- Valorar l'obra artística com a instrument de comunicació personal i de transmissió de valors culturals.

2. REFERENTS

En aquest apartat s'exposa els referents, dividits per tipologies, dels que, a continuació s'anomena i han servit per a dur a terme aquest projecte.

2.1. Referents temàtics

ROLAND BARTHES.

"La cámara lúcida". Nota sobre la fotografia. 1989. Barcelona. Ed. Paidós.

Del seu llibre cal nominar la teatralitat de posar-se davant d'una càmera. El fet de "mirar" té moltes variants: el que es creu que és, el que vull ser, els que altres volen que siga o el que vol que siga el fotograf. El "*punctum*" que ens narra Barthes i és el que dona base a aquest projecte és el *punctum*, en la intensitat del temps, és el fet que tothom morirà. L'espectador que veu la imatge també serà record algú dia, quan tinga la mort, i ens fa reflexionar: Per què estic ací ara?, qui sóc?

La realitat que es busca en aquest projecte, és la transformació pel pas del temps, el que és ara, potser no res després i a l'inrevés, és per aquesta causa que s'ha utilitzat la fotografia, per la seua naturalesa que ens narra el que és veiem.

2.1. Referents visuals

CARMEN CALVO

És un dels referents en la conceptualització contemporànea del fragment. En les obres de l'artista s'aprecien perfectament l'essència de l'objecte amb una gran varietat de materials (Figura 1, figura 2). El recurs a l'objectual¹, la tendència a l'acumulació i a la repetició rítmica és evident. La diversitat de materials és una de les característiques fonamentals de les seues obres i un dels trets d'identitat personal, com ocorre en aquest projecte.

¹ Art objectual. S'utilitza els objectes d'ús quotidià on es subratlla la relació que pot tindre art i vida. Aquestos objectes passen a estar presents des d'una perspectiva estètica. L'objecte se l'agafa i es posa directament en la peça

Tal com diu Carmen Calvo: “Los objetos se convierten en metáforas de pulsiones, de desgarros interiores”²

Altra característica de les seues obres es l'aprofitament de la fotografia per engrandir-la i manipular-la. (Figura 3)

Fig 1. Carmen Calvo. “Le Spleen de Paris 2”. 2007. Tècnica mixta, collage, pa d'or. 80 x 80 cm

² <http://www.carmencalvo.es/>

Fig. 2. Carmen Calvo. "Sin título" 1996-97. Técnica mixta sobre pissarra. Conjunt de 21 peces de 100 x 30 cm c/u. Museu Centre Art Reina Sofia. Madrid

Fig. 3. Carmen Calvo. "El Deseo". 2000. Técnica mixta, collage, fotografia, 163 x 125 cm

RUTH LOZNER

L'artista col·lecciona centenars d'objectes i material efímer i els que més importància tenen són els objectes de la seua pròpia família. En la sèrie de peces: "Memoria Vitae", de la qual destaca "Baltimore, autorretrat" (Figura 4) Lozner s'inspira en la memòria cau d'objectes de tot tipus. Durant l'última dècada mostra interès per l'escultura d'acoblament i collage. Les seues obres resulten, de vegades, un "*detritus*" especial, evocador de la vida i l'humor, on sorgeixen peces autobiogràfiques, com vorem en aquest estudi. Els objectes propis de la seua família són la base per inspirar les seues obres moltes vegades autobiogràfiques, les dues característiques són participes en aquest projecte també: utilització d'objectes familiars i autobiogràfic.

Fig. 4. Ruth Lozner. "Baltimore Autorretrato" 2011. Fusta, resina, ferro, rellotge, varis objectes trobats, 30 cm x 29cm x 6 cm.

JOSEPH CORNELL

Un dels pioners de l'assemblage, un artista fonamental per la seua utilització de caixes (Figura 5), convertint objectes quotidians en misteriosos tresors. Cornell utilitza els materials trobats: ocells, caixes de paper, tubs d'argila, ressorts de rellotge, boles i anells per fer al·lusió a idees abstractes, fantasies, somnis. L'ús de les caixes s'ha fet present en aquest estudi, com es mostra en l'obra "In limine temporis".

Fig. 5. Joseph Cornell. "Hôtel de l'Océan". 1959-1960. Materials diversos 21,5 x 36 x 10,2 cm. Colonia. Museum Ludwig

En les peces que conformen aquest projecte, s'ha utilitzat l'objecte trobat i l'ensamblatge com a tècnica primordial per organitzar-lo. Com a denominador comú amb els artistes nomenats, es serveix de l'objecte, pilar de construcció creatiu, semblant a l'obra de Ruth Lozner de "Memoria Vitae", de Carmen Calvo o les de Joseph Cornell. La manipulació de la fotografia és un altra coincidència d'aquest estudi d'investigació amb les artistes referencials, com s'observa en l'obra de "In limine temporis" i "Cubícula Cordis".

4.JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

*La memòria del cor elimina els mals records i magnifica els bons,
i gràcies a aquest artifici, aconseguim suportar el passat*

Gabriel García Marquez³

*Ser és, essencialment, ser memòria; és trobar una forma de coherència,
un vincle entre el que som, el que volíem ser i el que hem estat*

Emilio Lledó⁴

La memòria és el diari que tots portem amb nosaltres

Oscar Wilde⁵

L'inici d'un projecte sempre és difícil i complicat, la idea del que es vol transmetre hi ha que pensar-la i repensar-la molt per la qual cosa, cal observar el voltant, esperar, reflexionar sobre el que volem fer.

*(...)hablar del ser de una obra es hablar de su filosofía. El auténtico contenido de una obra no es su "significado" sino la capacidad de llegar a nuestra sensibilidad, de estar viva (...)*⁶

Com ens diu J. A. Marina: "*Percibir es dar significado a un estímulo*" (...). *Vivimos entre significados que damos a la realidad. Eso es el Mundo: la totalidad de los significados que una persona concibe.*"⁷, per tant es important treballar sobre allò que ens interessa, i que ens con mou.

L'interés per desenvolupar aquesta proposta ha sigut pel plantejament del qui som? on anem?, qui són els nostres pares?...La font de la nostra vida que ens configura tal com som, com sentim i ens ofereix una manera de ser i estar és la memòria.⁸

³ <http://www.goodreads.com/quotes/299221-la-memoria-del-coraz-n-elimina-los-malos-recuerdos-y-magnifica>

⁴ <http://humanitats.blogs.uoc.edu/2016/05/20/la-memoria-i-les-nostres-connexions-9/>

⁵ <http://www.proverbia.net/citasautor.asp?autor=1058>

⁶ Masó, Alfonso. Qué puede ser una escultura. Edita: Grupo Editorial Universitario. Granada, 1997. Pàg.45.

⁷ Marina, Jose Antonio. 1993. Teoría de la inteligencia creadora. Barcelona. Ed. Anagrama, sexta edición 2006. Pàg. 43.

⁸ La memòria: L'òrgan físic que intervé, és el cervell que canvia amb nosaltres, amb les nostres experiències i aprenentatges, per ell recordem imatges del passat que s'arxiven per portar al present alguna cosa, algú, o alguna experiència viscuda o apresada. Ref. Cf. Robert Feldman. (2005). *Psicología con aplicaciones a los países de habla hispana*. México: McGraw Hill. Interamericana.

Per la memòria tenim la capacitat de retenir el passat en la consciència, però aquest acte dona lloc al record que suposa enmagatzament del que es va a recordar i després l'evocació i reconeixement d'aquest, característica pròpia i única de l'ésser humà.

Per tant es recorden objectes,, coneixements, sensacions o estats afectius del passat en un moment donat, desenvolupant dues classes de consciència: la *representativa* (d'objectes) i la *reflexiva* (sobre un mateix). Però no hi ha que oblidar que aquesta és selectiva i creativa perquè ens permet oblidar velles manies i ens ensenya a adaptar-nos a noves situacions.

L'oblit del record de la memòria és una funció que cura moltes ferides de la vida: alleuja el dolor del dol, ens ajuda a perdonar greuges i a recuperar l'autoestima. També té la facultat de permetre-nos una realitat no unitària, sinó la integració de múltiples sistemes i no és perfecta, està subjecta a errors, distorsions i il·lusions. La resposta plàstica de l'anàlisi d'aquests conceptes es materialitza a través d'una gran varietat de recursos: objecte trové, ensamblatge, fotografies, conformats en una sèrie de processos de repetició, descontextualització, fragmentació...

La proposta aquí presentada és la mirada d'altres temps passats, d'altres esdeveniments que van més enllà del marc familiar on es van produir perquè ens transmetra la cultura de la memòria, del sentit d'una pertinença a grup.

La idea del projecte "Finestres de la memòria" es basa en una narració, on els objectes i les fotografies assumeixen tot el protagonisme per tal de contar-nos visions de la vida, on juntament amb el seu simbolisme, formes i característiques s'apropen a la memòria del record, i de rebot al tema de la identitat personal.

L'estudi d'aquest projecte potser interessant perquè es un punt de partida per endinsar-se dins de les particularitats del subjecte, de la seua personalitat i dels distints grups socials que conformen la vida humana.

4. PROCÉS DE PRODUCCIÓ

La gènesi de “Finestres de la memòria” comença en la recopilació d'objectes, fotografies, de tot tipus, sobretot de l'entorn familiar més pròxim que es remonta des de l'infantesa fins l'actualitat durant un període de temps cronològic d'anys. Es un analisi de les possibilitats de construcció de nous somnis amb noves narratives visuals, explorant mitjançant els objectes trobats, l'ensamblatge, motlles així com imatges fotogràfiques de l'arxiu familiar.

El resultat final són tres peces:

-Peça 1: “In limine temporis” (En el llindar del temps). Ensamblatge i objectes trobats

-Peça 2: “Cubicula cordis” (Racons del cor II). Escultura formada per sabons de glicerina i fotografies

-Peça 3: “Mater bona” (Mare bona) Transfer (Transferències) en tela.

Pel desenvolupament d'aquest treball d'investigació primerament s'ha dut a terme un treball de documentació del que s'intenta expressar i, en aquest cas, ha sigut la recerca de referents de tot tipus: literaris, poètics, visuals... El domini de les tècniques que possibiliten l'expressió artística, tant les noves tecnologies com les més tradicionals, se suposa un avantatge molt interessant des del punt de vista de la creació plàstica.

El començament de la producció és la selecció d'objectes i fotografies que tothom pot considerar-se valuós per a la memòria.

Peça 1. “In limine temporis”.

Aquesta peça s'ha creat a partir de fusta i cristall i objectes trobats amb la tècnica de l'ensamblatge, s'ha triat una bona quantitat de referents a recordar. Són dotze objectes en total: collar de perles de fantasia, pipa, peucs, sonall de bebé de principi de segle XX, dents de llets amb els corresponents bagulets, cabells, camísola de batista de bebé bordrat a mà, canyes de saxó tenor i alt amb partitures de flauta travessera i saxo, nineta de porcellana, rellotge de butxaca, espardenyes d'esparg fet a mà. tots ells elements d'un imaginari personal.

La peça “In limine temporis està conformada per una sèrie de “contenidors” quadrats com a elements escultòrics dissenyats per conservar objectes seleccionats per recordar i reflexionar sobre el temps passat, present i futur, cosits a la cartolina en fil de cordell.(Figura 6).

La creació d’aquestos espais quadrats i organitzats en estructura de repetició, marcs de cristalls engarçats, es presenta com a resultat de la rememoració dels records de memòria . Aquestos espais generen mitjançant l’acumulació d’objectes, els instants del subjecte en el temps i l’espai.(Figura 7)

Els dotze quadrats, de mesures 21 x 21 cm c/u marc interior i 25 x 25 cm l’exterior, està disposats uns al costat dels altres formant com un rectangle encolats i grapats entre sí, els quals aniran encorats damunt d’una peanya de color blanc, feta expressament per la peça, de 120 cm x, 42 x 50 cm. La mesura de la peça total és 170 x 50 x 35 cm

Fig. 6. Francisca Pellicer Soler. “In limine temporis”. 2016. Ensamblatge: fusta, vidre, objectes diversos. 170 x 50 x 35 cm. Detall: Retall de cartolina i cosit de canyes de saxo usades al paper de sofà.

Fig 7. Francisca Pellicer Soler. "In limine temporis". 2016. Ensamblatge: fusta, vidre, objectes diversos. 170 x 50 x 35 cm. Detall d'una caixa contenidora. Camísola de batista de bebé brodada a mà.

Fig 7. Francisca Pellicer Soler. "In limine temporis". 2016. Ensamblatge: fusta, vidre, objectes diversos. 170 x 50 x 35 cm. Detall d'una caixa contenidora. Pipa de tabac.

PEÇA 2 . “Cubicula cordis” (Racons del cor). Escultura formada glicerina i fotografies

Primerament s’ha fet una selecció de fotografies familiars, segons l’impuls natural en el seu moment, on cobra especial relevància la infantesa, la mare, les relacions entre les persones. S’han escanejat les fotos i les he transformat a una mesura determinada, seguidament han estat impreses i plastificades.(Figura 8)

La utilització d’un arxiu familiar de fotografies és analitzada per re-definir la propietat del record, l’absència i el desenfocament de la imatge fa que aquesta memòria es desvincule de la memòria factual i proporcionar noves visions descriptives de la realitat. Els records se’n van, es dilueixen en la nostra ment igual que les fotografies amb el temps, ús, transforma la imatge, desgasta el paper i els detalls resten com una espècie de boira. Les fotografies reposen incorporades dins de la glicerina, queden com imatges diluïdes i emboirades pel pas del temps. (Figura 9)

La glicerina amb les fotos, té una forma rectangular de 3 x 11 x 6 cm c/u, on es disposa en unes saboneres de porcellana, de 2 x 11 x 8 cm c/u.

Fig 8. Detall. Plastificació de les fotos triades per a “Cordis cubicula” de la peça .
Francisca Pellicer. “Cubicula cordis”. 2016. Glicerina, porcellana, fotografia digital escanejada .
Interior 3 x 11 x 6 cm c/u, exterior 2 x 11 x 8 cm c/u.

Fig. 9. Detall del procés d'omplir els motlles amb glicerina líquida de la peça Francisca Pellicer. "Cubícula cordis". 2016. Glicerina, porcellana, fotografia digital escanejada. Interior 3 x 11 x 6 cm c/u, exterior 2 x 11 x 8 cm c/u.

PEÇA 3 : "Mater bona" (Transferència de fotografia sobre tela)

El motiu principal de l'obra "Mater bona" és un retrat, el registre de captura fotogràfica d'una persona o fet concret, siga digital o analògica, és la primera fase en la que es genera una visió d'algo ja existent. Per du a terme aquesta peça, es fa servir d'un escàner i impressora per la multiplicació de les imatges. Ell ha sigut el captador d'eixa nova mirada, el que ha permès ampliar el procés creatiu i tècnic per crear i generar nous tractaments.

Per la realització de "Mater bona", s'ha practicat una sèrie de transferències fotogràfiques sobre tela de format aproximat de A3. Es tracta d'un procediment costós i delicat que requereix un temps de secat del medium per poder transferir bé. El paper es retira cuidadosament fins que aparega la capa plàstica on es visualitza la fotografia transferida a tela.

Fig. 10: Detall d'aplicació substància transfer de la peça Francisca Pellicer. "Mater Bona". 2016. Fotografia i tela. 60 x 75 cm

5. RESULTATS

Per desenvolupar noves narratives visuals i plàstiques hem emprat de materials i mitjans òptims per expressar les idees, sentiments o imatges referencials, per aquest motiu, les peces intenten projectar en l'espectador una idea personal i subjectiva, on sembla s'han aconseguit els objectius proposats al principi.

“Finestres de la memòria” comprén un projecte artístic, de tres peces finals: “In limine temporis”, “Cubícula cordis” i “Mater bona”, on la vida és mostra llum i ombres que amb el temps crea una nova mirada més nítida o més borrosa i és la rememoració sobre les coses i els objectes, que ens convida a una reflexió sobre la pròpia identitat. Les perforacions, alteracions, retalls en les obres són el reflexe de la pròpia fragilitat del record, que cala amb major o menor nitidesa en la memòria.

L'avaluació de la pròpia producció és necessària perquè ens ha de servir com a preparació i defensa professional de futurs projectes plàstics.

A continuació es mostren les peces d'aquesta investigació (Figura 11, figura 12, figura 13, figura 14, figura 15, figura 16 i figura 17).

Fig. 11. Francisca Pellicer Soler. "In limine temporis". 2016. Ensamblatge: fusta, vidre, objectes diversos. 170 x 50 x 35 cm

Fig. 12. Francisca Pellicer Soler. "In limine temporis". 2016. Ensamblatge: fusta, vidre, objectes diversos. 170 x 50 x 35 cm

Fig. 13. Francisca Pellicer Soler. "In limine temporis". 2016. Ensamblatge: fusta, vidre, objectes diversos. 170 x 50 x 35 cm.

Fig. 14. Francisca Pellicer Soler. "Cubícula cordis". 2016. Glicerina, porcellana, fotografia digital escanejada. Interior 3 x 11 x 6 cm c/u, exterior 2 x 11 x 8 cm c/u. Detall.

Fig. 15. Francisca Pellicer Soler. "Cubícula cordis". 2016. Glicerina, porcellana, fotografia digital escanejada. Interior 3 x 11 x 6 cm c/u, exterior 2 x 11 x 8 cm c/u.

Fig. 16. "Cubícula cordis". 2016. Glicerina, porcellana, fotografía digital escanejada.
Interior 3 x 11 x 6 cm c/u, exterior 2 x 11 x 8 cm c/u.

Fig.17 "Mater bona". 2016. Fotografia, tela, cordel. 60 x 75 cm. Detall.

Conclusió

Cal sembrar la memòria perquè no germine l'oblit, hi ha qui confundeix memòria i nostàlgia, però l'única cosa que tenen en comú és la idea de "tornada" al passat. La memòria és més racional i és objectiva. Passa revista als fets, experiències, és projecta cap al present per construir un futur, fa créixer i ajuda a despullar-nos de les coses i experiències negatives, per superar-les, i afavorir el nostre benestar i la possibilitat de ser més feliços.

Per tant, busquem la felicitat, siguen feliços.

6. BIBLIOGRAFIA I WEBGRAFIA

(Totes les consultes web són actualitzades el 16-06-2016)

Libres:

- Marina, Jose Antonio. 1992. *“Teoría de la inteligencia creadora”*. Barcelona. Ed. Anagrama. sexta edició 2006.
- Masó, Alfonso. 1997. *“Qué puede ser una escultura”*. Granada. Edita: Grupo Editorial Universitario.
- Roland Barthes. 1989. *“La cámara lúcida”* Nota sobre la fotografía. Barcelona. Ed. Paidó

Referències d'Internet (fonts electròniques):

- <http://www.blogpsicologia.com/la-memoria/>
- <http://www.carmencalvo.es/>
- <http://dilc.org/rememoraci%C3%B3/>
- <http://docencia.udea.edu.co/Psicologia/memoria.html>
- [https://es.wikipedia.org/wiki/Memoria_\(proceso\)](https://es.wikipedia.org/wiki/Memoria_(proceso))
- <http://humanitats.blogs.uoc.edu/2016/05/20/la-memoria-som-les-nostres-connexions-9/>
- <http://www.goodreads.com/quotes/299221-la-memoria-del-coraz-n-elimina-los-malos-recuerdos-y-magnifica>
- <http://www.josephcornellbox.com/>
- <http://psicologiadelamemoria.blogspot.com.es/p/memoria-sensorial-y-percepcion.html>¹
- <http://www.proverbia.net/citasautor.asp?autor=1058>
- <http://www.rtve.es/alcarta/videos/metropolis/metropolis-carmencalvo/3020978/> (emisió 01-03-2015)
- <http://www.ruthloznerart.com/>